

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84424,Jundzill-Stanislaw-Bonifacy.html>
2021-12-09, 08:18

Jundziłł Stanisław Bonifacy

JUNDZIŁŁ Stanisław Bonifacy (6 V 1761, Jasiańce, pow. lidzki – 15 IV 1847, Wilno), przyrodnik, głównie botanik. Syn Benedykta, drobnego szlachcica, i Róży z Dowgiałłów.

Od 1774 kształcił się w szkołach pijarów w Lidzie, Szczuczynie i Lubieszowie, gdzie zdobył wykształcenie średnie. W 1777 rozpoczął nowicjat w zakonie, do którego szkół uczęszczał, a w 1779 złożył śluby (święcenia kapłańskie przyjął w 1785). Uczył w szkołach zakonnych w Wilnie i Szczuczynie.

Przebywając w Wilnie, studiował jako wolontariusz w Szkole Głównej Wielkiego Księstwa Litewskiego, m.in. chemię (od 1784) i zoologię (od 1786, wykładaną przez J. Forstera). W 1785 podjął samodzielne studia botaniczne, czytając literaturę, także zagraniczną, m.in. *Flora Lithuanica inchoata* J.E. Giliberta, gromadząc zielnik i zakładając w Szczuczynie pierwszy w Wileńskim Okręgu Szkolnym przyszkolny ogródek botaniczny. Po przestudiowaniu obowiązującego podręcznika K. Kluka *Botanika dla szkół narodowych* (1785) stał się jednym z pierwszych nauczycieli pracujących zgodnie z ustawami KEN, wedle nowych reguł, stosujących zasadę pogładowości. Od 1790 wykładał historię naturalną w kolegium pijarskim w Wilnie. W 1791 wydał tam *Opisanie roślin w prowincji W. Xięstwa Litewskiego naturalnie rosnących według układu Linneusza* – pierwszą naukowo opracowaną w języku polskim monografię flory regionu, za co król Stanisław August Poniatowski nagroził go złotym medalem Merentibus. W 1792 opublikował pracę *O źródłach słonych i soli stoklijskiej*, opartą na własnych badaniach w woj. trockim i pow. kowieńskim (też nagrodzoną medalem Merentibus). 16 V 1792 KEN mianowała J. wiceprofesorem Szkoły Głównej Litewskiej w Wilnie i wysłała w celu doskonalenia się w historii naturalnej do Wiednia, Pragi, Drezna, Freibergu saskiego i na Węgry (Bańska Szczawnica). Oprócz słuchania wykładów uniwersyteckich i zwiedzania zbiorów, zapoznawał się także podczas tej podróży z

górnictwem i hutnictwem, a nawet odlewnictwem dział. Postanowił urządzić w Wilnie szkołę weterynaryjną na wzór wiedeńskiej. Wszędzie zwiedzał ogrody botaniczne i uzupełniał zielnik. Zapoznał się z nową teorią neptunizmu A.G. Wernera, nawiązywał kontakty, m.in. z J. Jaquinem i W. Schmidtem. Spotkał się też z H. Kołłątajem i J. Potockim, którzy pomagali mu w wypełnieniu tej misji. W X 1797 wrócił do Wilna. W 1798 uzyskał doktorat na podstawie rozprawy o wydobywaniu kruszców i rozpoczął wykłady botaniki. W 1799 wydał *Botanikę stosowaną, czyli wiadomość o własnościach i użyciu roślin w hodowli, ekonomice i rękodzielnictwie*. W tymże roku powierzono mu kierownictwo wileńskiego Ogródu Botanicznego, który powiększył, wyposażył w szklarnie i wzbogacił o nowe gatunki roślin (z ok. 400 do 6500 w 1824). Podróżował w celach naukowych po Litwie, m.in. w poszukiwaniu soli, prowadził badania torfu, uczestniczył też w walce z plagą szarańczy. Od 1803 był profesorem Cesarskiego Uniw. Wileńskiego (dawnej Szkoły Głównej Litewskiej) i pomagał T. Czackiemu w organizacji szkolnictwa. Opublikował podręczniki: *Początki botaniki* (1804, wznowienie 1818), *Zoologia krótko zebrana* (1807), *Opisanie roślin litewskich* (1811). Za pierwszy z nich został nagrodzony przez cara Aleksandra I złotym pierścieniem. Zwalczał filomatów i filaretów, zapewne obawiając się o los uczelni. W 1823 zakończył wykłady, w 1825 przekazał Ogród Botaniczny swemu uczniowi (ale nie krewnemu) Józefowi Jundziłłowi. Podróżował głównie w celach leczniczych (tracił wzrok) do Wrocławia, Warszawy, Karlsbadu, Królewca. Był twórcą wielu polskich nazw botanicznych. Pozostawił dużą spuściznę pamiątkarską, główny zrab wspomnień zawarł w *Pamiętnikach życia Księdza Stanisława Jundziłła, profesora botaniki i zoologii w cesarskim wileńskim uniwersytecie* wydanych w Krakowie w 1905. Od 1801 był członkiem TWPN, należał też do członków Moskiewskiego Tow. Miłośników Natury i Tow. Gospodarczego w Warszawie.

PSB (W. Sławiński).

J. Frank: *Pamiętnik dr Józefa Franka, Profesora Uniwersytetu Wileńskiego*, przekł. z francuskiego i wstęp W. Zahorski, Wilno

1913; W. Grębecka: *Stanisław Bonifacy Jundziłł – wybitny uczonek polskiego Oświecenia (1761–1847)*, [w:] *Wkład Pijarów do nauki i kultury w Polsce XVII–XIX w.*, red. I. Stasiewicz-Jasiukowa, Warszawa 1993, s. 239–257; tejże: *Wilno–Krzemieniec. Botaniczna szkoła naukowa (1781–1841)*, Warszawa 1998; L. Janowski: *Słownik bio-bibliograficzny dawnego Uniwersytetu Wileńskiego*, Wilno 1939; J. Jundziłł: *Wiadomość o życiu i pracach naukowych Księdza Stanisława Jundziłła*, „Biblioteka Warszawska” 1850, s. 15–38; T. Majewski: *Wkład ks. Stanisława Bonifacego Jundziłła do rozwoju nauk przyrodniczych w Polsce*, „Rocznik TNW” 1994; J. Olesiakowa: *Stanisław Bonifacy Jundziłł i Wilibald Besser w świetle wzajemnej korespondencji*, SMDNP Seria B 1971; W. Sławiński: *X. Stanisław Jundziłł, profesor historii naturalnej Wszechnicy Wileńskiej*, Lublin 1947.

Wanda Grębecka

[Poprzedni](#)
[Następny](#)